

7. Фесенко Т. Г. Ціннісно-орієнтоване управління вартістю програми в контексті гендерного підходу / Т. Г. Фесенко // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2016. – № 4(60). – С. 30–46.

8. Фесенко Т. Г. Контент-аналіз управління проектами гендерного бюджетування / Т. Г. Фесенко, Г. Г. Фесенко // Управління розвитком складних систем. – 2017. – № 30. – С. 84-91.

МЕХАНІЗМИ РЕПРОДУКУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ТРАДИЦІЙНИХ СИСТЕМАХ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Клімчук В. А.

Наук. керівн. : д-р пед. наук, проф. **Рассказова О. І.**

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

На сьогодні однією з важливих умов сталого демократичного розвитку сучасного українського суспільства є рух до гендерної рівності, подолання всіх форм гендерної дискримінації, впровадження гендерних підходів у виховання дітей та молоді, викорінення гендерних стереотипів. Зміна традиційних уявлень і стереотипів має включати переосмислення традиційних ролей чоловіка та жінки. Зокрема гендерний аспект відображено в Законах України «Про освіту», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» тощо.

Водночас, не можна ігнорувати вплив стійких гендерних стереотипів на масову свідомість, що відтворюють історично сформований нерівноправний розподіл соціальних ролей чоловіків та жінок. У суспільній свідомості гендерні стереотипи функціонують у вигляді стандартизованих уявлень про моделі поведінки й риси характеру, що відповідають поняттям «чоловіче» і «жіноче». Поряд з необхідністю законодавчого забезпечення рівних прав жінок та чоловіків не менш важливим є усвідомлення цієї проблеми якнайширшими колами населення.

Громадська думка та стереотипи пересічних громадян щодо ролі жінок і чоловіків у суспільстві певною мірою відбивають зміни в поглядах, зумовлені новими соціальними реаліями, нестабільністю соціальних інституцій, появою нових соціальних структур [5, с. 157-182].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігається повільна зміна гендерних стереотипів. Усі ініціативи, спрямовані на утвердження гендерної рівності і рівноправності, нашкоджуються на успадковані від минулого перешкоди. Це, зокрема деякі традиції, що пропагуються через застарілі гасла, скептичне ставлення до гендерної рівності, виділення пріоритетів для окремих груп населення, а також викривлена чи поверхова інформація про становище жінки в суспільстві, її дискримінацію. Можна стверджувати, що нерівність жінок та чоловіків насамперед закладена та існує на рівні буденної свідомості, у повсякденному житті. Найяскравіше гендерну нерівність відбивають погляди на професійну кар'єру жінки. Більше половини чоловіків, взагалі вважають, що успіх у професійній діяльності для жінки є неважливим. Водночас так вважає близько 40% жінок [1, с. 48-52]. Особливо гострою залишається проблема подолання дискримінації прав жінок і в сім'ї. Особливістю домашнього господарства є збереження старих традицій (а отже і передавання стереотипів), які сприяють підтриманню думки про те, що бува чи не головне призначення жінки.

Відправною точкою нашого дослідження вважаємо період раннього матріархату (40 до 20 тис. років до н.е.). За цих часів люди об'єднувалися у роди і племена, вели мандрівний спосіб життя. За матріархату дітей до 5-6 років виховувала мати, яка одночасно виконувала роль учительки-наставниці. З досягненням необхідного віку хлопчики жили у чоловічих житлах, а дівчатка – у жіночих, де до настання повноліття їх вихованням займалися старики та старші діти. Виховання дітей того часу ще не виділялось як окрема соціальна діяльність і мало переважно наслідувальний характер. Разом з тим починається розмежування змісту соціального виховання дітей відповідно до статі: хлопчики набували необхідного статевого виховання, знайомилися з чоловічими видами діяльності (полювання, виготовлення зброї, знарядь), залучались до чоловічих розваг тощо, а дівчатка займалися домашніми

справами, гаптуванням, вишивкою, ткацтвом, ліпленням з глини посуду, іграшок, культових фігурок, тобто дорослішання дівчат відбувалося в процесі засвоєння жіночих навиків у праці. Останні стадії матріархату ознаменувалися появою так званих будинків молоді – перших закладів для виховання дітей, які були окремо для хлопчиків і дівчаток [3, с. 167].

Отже, зміст соціального виховання у даний період зводиться до передачі молодшому поколінню знань і вмінь щодо добування засобів для виживання, а також встановлених способів поведінки, релігійних уявлень, традицій, звичаїв, обрядів і безпосередньо пов'язане з трудовою діяльністю роду. В той же час починаються формуватися уявлення людей про розподіл соціальних ролей особистості відповідно до статі.

Цікавим етапом розвитку багатьох складових соціального простру став період Античності (від III тис. до н. е. до V ст. н. е.). Так, у Стародавній Греції найбільш оригінальними системами виховання підростаючого покоління були Спартанська та Афінська.

У Спарті виховання було державним і суворо нею контрольованим, спрямовувалося на вироблення беззаперечної слухняності, розвитку витривалості і засвоєння науки перемагати. З малих років соціальне виховання спартанців мало яскраво виражений військово-фізичний характер: з хлопців прагнули виростити мужнього, фізично розвинутого, здорового, загартованого і витривалого воїна, а з дівчаток – воїтельниць-амазонок, які мало в чому поступалися чоловікам. Вони повинні були вміти добре бігати, вправлятися в боротьбі, кидати спис, аби розвивати тіло та заздалегідь підготуватись до майбутнього материнства. В урочистостях та святкових дійствах вони брали участь оголеними, але попри це, спартанки зберігали цнотливість, а нагота повинна була лише привчити дівчат до краси, турботи про привабливість власного тіла, результатом чого повинен був сформуватись тип здорової, сміливої та впевненої у собі жінки, здатної до охорони держави та тримання у покорі рабів, коли чоловіки перебувають у військових походах [3, с. 120-125].

Натомість, афінська система виховання мала виражений індивідуалістичний характер. Афіняни прагнули до поєднання розумового, морального, естетичного та фізичного розвитку. Кінцевою метою виховання виступала гармонійно розвинута особистість. Ця мета

визначалася грецьким поняттям «калокагатія» (внутрішня і зовнішня досконалість). Ідеал людини того часу – це той, хто прекрасний тілом і душею.

До 7 років діти обох статей виховувались у сім'ях. Виховання дівчаток було обмеженим і замкнутим, вони увесь час перебували в окремих жіночих частинах житлових приміщень – гінекеях. Тут під суворим наглядом їх навчали читати, писати, грі на музичних інструментах, але головним заняттям було рукоділля. Після заміжжя становище дівчат мало чим змінювалося: вони переходили з однієї гінекеї в іншу, не могли без супроводу виходити на вулицю, говорити в присутності чоловіків.

Тим часом хлопчики здобували всебічний інтелектуальний розвиток, мали можливість удосконалювати культуру тіла. З хлопчики 7-14 років починали відвідувати школу. З метою уникнення небажаних вуличних знайомств, хлопчика у школу і зі школи супроводжував спеціально приставлений раб-педагог. Школи були приватними і платними. Окремо існували музичні і гімнастичні (палестри) школи. У подальшому (16-18 р.) найбільш забезпечена частина юнаків вступали до державних гімнасій – навчальних закладів підвищеного типу. Весь освітній шлях закінчувався 2-річною ефебією (18-20 р.) – військовою службою [2, 3]. Таким чином, спільним для обох виховних систем був класовий характер освіти і виховання, презирливе ставлення до фізичної праці. Діти нижчих верств населення не допускалися до освіти, батьки навчали їх ремеслу і лише частково грамоті.

В епоху європейського Середньовіччя (V–початок XVI ст.) християнська церква стала головною ідеологічною силою, яка визначала весь розвиток культури і освіти в цю епоху. Людина розглядалася як гріхозна істота, яка зобов'язана молитися і вести праведний спосіб життя. Соціальне виховання й освіта жінок в епоху Середньовіччя продовжують мати суто становий характер. Дівчата знатного походження виховувались у сім'ях під наглядом матері і спеціальних виховательок та/або у пансіонах при жіночих монастирях, де вивчали латинську мову, знайомились з Біблією, привчалися до благородних манер. Виховання дівчат, які належали до непривілейованих станів, залишалось обмеженим,

зосереджувалося на набутті навичок ведення домашнього господарства, навчанні рукоділлю та релігійним настановам [4, с. 58].

Характерною ознакою культури епохи Відродження (XIV-XVI ст.), стають ідеї гуманізму, у зв'язку з якими формується новий погляд на світ і людину. Гуманізм витісняє середньовікову аскетичну доктрину, поставивши у центр уваги людину, яка в ідеалі повинна бути життєрадісною, сильною духом і тілом, яка має право на земну радість і щастя. Зокрема, Т. Мором було висунуто ряд нових для того часу педагогічних ідей: ідея загального громадського виховання для всіх дітей; принцип обов'язкового для всіх навчання; рівність чоловіків і жінок в одержанні освіти. В цей же час виникають школи для дівчат, як правило приватні, але були й державні [3, с. 47].

Отже, аналіз історико-педагогічної літератури дозволив нам дійти до висновку, що зміст соціального виховання дітей та молоді не був сталим і змінювався, відповідно до панівного виховного ідеалу тієї чи іншої епохи. З появою первіснообщинного суспільства помічаємо те, що зароджуються перші уявлення людей про моделі поведінки чоловіків та жінок. З ускладненням суспільних процесів соціальні ролі все більше розмежовуються разом. Від одного покоління до іншого починають передаватися як необхідні уміння та навички, так і стереотипні уявлення про переваги однієї статі над іншою, що з часом лише укорінюються та закріплюються у масовій свідомості. Досить тривалий час освіта та соціальне виховання хлопців і дівчат були різноспрямованими, тісно пов'язувалися зі статтю дитини та належністю до того чи іншого класового стану. Лише у епоху Відродження почали проголошуватися ідеї про рівні права обох статей, проте це були перші кроки на шляху до гармонізації суспільних відносин з врахуванням гендерного підходу, по якому ми рухаємось і до сьогодні.

Література

1. Вовк Л. М. Вплив гендерних стереотипів на процес соціалізації дитини / Л. М. Вовк // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – Київ, 2015. – №1–2 (46-47). – С.48–52.

2. Жіночі студії в Україні. Жінка в історії та сьогодні / За ред. Л.Смоляр. – Одеса, 1999. – 402 с.
3. Історія педагогіки / за ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житом. держ. пед. ун-т, 1999. – 336 с.
4. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: Монографія / О. М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2011. – 400с.
5. Основи теорії тендеру : навч. посіб. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 157–182.

СТАНОВИЩЕ ЖІНОК НА ХАРКІВЩИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Книш Л. О.

Наук. керівн.: канд. іст. наук, доц. **Вороніна М. В.**
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Стаття присвячена висвітленню правового становища жінок на Харківщині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., адже саме цей період надав жінкам можливість подолати міф про свою нездатність користуватися певними правами.

Постановка проблеми. ХХ століття – період активних суспільних процесів, пов'язаний зі швидкими темпами розвитку усіх сфер життя, змінюється система освіти, з'являються нові типи навчально-виховних закладів, що викликало зміни у суспільній думці стосовно правового положення жінок.

Стан дослідження. Для української історіографії найбільш актуальною темою є національна ідентифікація. Першими дослідженнями стали кандидатські дисертації з теми гендерного рівноправ'я Н. Аніщук, М. Вороніної, О. Кісь. Проте перше комплексне дослідження з історії мешканок міст Харківської губернії провела М.С. Вороніна.

Виклад основного матеріалу. Формування і розвиток правового становища жінок в Російській імперії та в Харківській губернії, яка входила на той момент до її складу, зокрема, — процес тривалий і складний, на який зробило певний вплив законодавство європейських